

Archeologische MonumentenWacht

- Behoud van archeologische monumenten
 - Kenniscentrum *in situ* behoud en monitoring
 - Kennis uit binnen- en buitenland
 - Contact met eigenaren is cruciaal
 - Niet alleen rijksmonumenten!
- Publieksparticipatie bij onderhoud
- Richtlijnen behoud & archeo-vriendelijk bouwen
- BRIM mogelijkheden, ook voor gemeenten

archeologische monumentenwacht

Archeologiewacht

- Goedkoper onderhoud met vrijwilligers
- Publieksparticipatie en voorlichting
- Meer ogen en oren in veld

Standaard project

- AMW maakt onderhoudsplan a.d.h.v. ABB
- (Partner) zoekt vrijwilligers (AWN, Landschap, ...)
- Opstart met voorlichting
- Begeleiding/training
- Verzelfstandiging
- AMW bewaakt functioneren

archeologische monumentenwacht

Voordelen

- Niet alleen beter onderhoud!
- Lokale verbondenheid groeit
- Kostenbesparing bij veel handmatig onderhoud
- In potentie verhoging frequentie onderhoud
- Signaleringsfunctie vanuit vrijwilliger
- Professionele begeleiding ingebed

archeologische monumentenwacht

Kwetsbaar bij onderhoud of herinrichting van terreinen

GRAFHEUVELS

Oude geheimen die het bewaren waard zijn

Grafheuvels zijn de belangrijkste overblijfselen van het vroege verleden van Gelderland. Ruim 700. Deze begraafplaatsen uit de prehistorie zijn het bewaren waard. In deze folder vindt u informatie over het beheer en behoud van grafheuvels in de provincie Gelderland.

HET GEHEIM VAN DE GRAFHEUVEL

Egypte heeft haar piramiden, Nederland heeft haar grafheuvels. Mogelijk heeft u ze bewust of onbewust al eens gezien: de buiten in het Gelderse landschap van een paar decimeter tot wel 2 meter hoog.

Grafheuvels zijn duizenden jaren oude begraafplaatsen, opgeworpen met zand of plaggen. Door het ophogen, soms gedurende langere periodes, werden het heuvels. Toen ze werden aangelegd waren er waarschijnlijk nog vele andere bouwsels bij aanwezig, die nu niet direct zichtbaar meer zijn. Ze zijn aangelegd in de periode van de Late Steentijd tot de IJzertijd (ca. 3000-12 voor Christus) en behoren daarom tot de oudere reizen van bewoning in Nederland. De oudste heuvels waren bedoeld voor één persoon. Op een gegeven moment werden de heuvels ook voor meerdere personen gebruikt. Er zijn in grafheuvels veel interessante vondsten gedaan: metaal en steen voorwerpen, urnen, potten, begraven dieren en gebruikvoorwerpen. Alleen bij één voor langdurig gebruik: geen grafheuvel is hetzelfde. Soms bevatten ze echte raadsels: bij enkele zijn er verkoolde boomstammen aangetroffen, waarom weet niemand. En waarom liggen er zoveel grafheuvels in een rechte lijn, zoals de lijn van grafheuvels nabij Epe? En waarom lijkt het of de kerk er ook op ligt?

De grafheuvels zijn een waardevolle en myristieke bron van informatie over de mensen die in de prehistorie in Gelderland leefden. Informatie die wordt onderzocht door archeologen. Recent onderzoek door onder meer de Universiteit Leiden laat zien dat grafheuvels eigenlijk nooit zo zochzelf staan. Tussen de heuvels gaan sporen schuil van greppels, offerplaatsen en rijn palen. Zouden die gebruikt zijn voor rituelen, of als bescherming? Bovendien blijkt dat de heuvels vroeger vaak midden tussen de bewoning lagen. Dat maakt niet alleen de

heuvels zelf, maar ook de runderen tussen en rond de heuvels waardevol archeologisch erfgoed, wat ook goed beschermd hoort te worden.

Bij Nunspeet is een opgevoerde grafheuvel aangelegd. Dit heeft u een rijtje in de normaal gesproken verborgen binnenvaart van de heuvel.

MEER INFORMATIE

Heeft u naar aanleiding van het bovenstaande vragen? Neem dan contact op met de Archeologische Monumentenwacht: 033 465 95 74 of mail naar: info@archeomw.nl

Algemene tips die eigenlijk ALTIJD gelden

- niet alleen de grafheuvel zelf, maar ook het gebied in een straal van minimaal 10 meter rond de voet van de heuvel bevat vaak resten, en moet voorzichtig behandeld worden. Bij grafheuvels die zijn aangemerkt als rijksmonument is dit ook officieel de beschermde zone.
- voor klein onderhoud is, ook bij rijksmonumenten, geen vergunning nodig. Maar wel meding van het kappen van bomen.
- voor groot onderhoud of herstel van een heuvel die is aangemerkt als rijksmonument is een vergunning Monumentenwet vereist.
- trek beginnende boomjes en struiken voorzichtig uit en druk de losgekomen grond aan.
- behandel de afgezagde resten van Amerikaanse eik, vogelkars, berk en wilgzaam zodat ze niet opnieuw gaan uitlopen.
- maal grafheuvels met een boommaaier of maaier. Voer het maaiwerk af, dat zorgt ook voor versmalling.
- begraving in geen probleem, mits de zoden van de heuvel stevig en netjes aanvoegplaatsen zijn.

Wat u beter NIET kunt doen

- met machines over of dicht langs grafheuvels rijden. Hoofd rekening met de beschermde zone rond de heuvel.
- sterven van verwilde bomen en struiken uitlaten over de grafheuvels.
- afgezagde resten van bomen en struiken uittrekken (rooien).
- grote aantastingen eigenhandig herstellen.
- planten die op de Rode Lijst voor beschermde soorten staan (zoals jeneverbes, slakelbroom en gipselbroom) verwijderen.
- grafheuvels mechanisch afbijggen.

WAAROM IS HET BELANGRIJK DE HEUVELS IN STAND TE HOUDEN?

Grafheuvels zijn dus waardevolle overblijfselen uit de prehistorie, die kenmerkend zijn voor de geschiedenis van de Veluwe. Het bijzondere van grafheuvels is, dat deze zelfs na zo'n lange tijd vaak nog goed zichtbaar zijn in het landschap. En dat na soms wel 5000 jaar! Dat het voor de prehistorische mens ook echt grafmonumenten waren, zie je bijvoorbeeld aan de vaak markante ligging op een verhoging in het landschap. De Veluwe stuwarij ligt er dan ook vol mee. In die tijd was het landschap veel opene dan nu met meer heide dan bossen. De grafheuvels droonden uiteindelijk waarschijnlijk ook als herkenningssignalen. De prehistorische en ook latere Middeleeuwse wegen, die soms strak langs enkele grafheuvels lopen, doen dat tenminste vermoeden.

Behoud van grafheuvels staat daarom voor behoud van de Gelderse geschiedenis. Er zijn nu al meer dan 700 grafheuvels bekend, maar er worden soms nog nieuwe gevonden. Behoud kan alleen met goed beheer. In de grond onder en rond de heuvels zijn unieke sporen terug te vinden die informatie bieden over de manier waarop de bewoners van dit gebied ooit omgingen met hun doden, wat voor rituelen zij erop na hielden, en hoe het landschap er destijds al zag. Maar omdat de heuvels zo'n kenmerkend onderdeel van het landschap vormen, kunnen zij ook in directe zin iedereen die door het gebied loopt herinneren aan het verre verleden van de Veluwe. Eigenaren en/of beheerders van tenen waar zich grafheuvels bevinden, kunnen helpen dit stukje oeroude Gelderse geschiedenis te bewaren.

Het beschermen van grafheuvels is niet echt moeilijk. De maatregelen zijn wel afhankelijk van hun ligging in het landschap. De risico's hangen af van het gebruik van het gebied, zoals dynamische bebouwing, productiebos, recreatie of als een achtertuin. In alle gevallen is het het doel om (verdere) aantastingen door bijvoorbeeld doorwerking, gravende dieren, erosie en verzakkingen te voorkomen. De meest voorkomende tips staan links op deze pagina.

ADVIES VOOR UW SITUATIE

Naast deze algemene punten zijn er ook specifieke beheersmaatregelen toe te passen. Deze zijn vaak afhankelijk van het gebruik van het terrein waar de grafheuvels in liggen. Zo moet er bij actieve bosbouw of herenrichting goed gelet worden op de rijtjes van de gebruikte machines en bij begraving op een afdoende graszode op de heuvels. Bij recreatie is bijvoorbeeld het aanleggen van wandel- of fietspaden over de heuvels of te raden. U kunt bij de Archeologische Monumentenwacht Nederland (AMW) schriftelijk advies op maat

inwinnen. Zo heeft de AMW samen met Staatsbosbeheer beheersadvies opgesteld, die aan de hand van het terreintype, het toegepaste natuurbeheer en de aanwezige archeologie verlaten welk beheer op en rond de grafheuvels nodig is en hoe vaak dat nodig is. Dit maakt het voor SBB erg gemakkelijk het juiste beheer toe te passen. Mogelijk zijn die beheersadvies ook bij u toe te passen!

Met het juiste beheer helpt u het oude en waardevolle Gelderse erfgoed te behouden voor de toekomst!

COLOFON

Tekst: Stichting Archeologische Monumentenwacht | Beeldmateriaal: Stichting Archeologische Monumentenwacht en Rijksuniversiteit Leiden, tenzij anders vermeld | Ontwerp: Studio Buitendijk, Amsterdam | Drukwerk: Drukkerij Printing, Amsterdam

archeologische monumentenwacht

archeologische monumentenwacht

De folder is mede mogelijk gemaakt door de provincie Gelderland

